

Gönderim Tarihi: 27.02.2017 Kabul Tarihi: 29.06.2017

PAPALIK TARİHİNDEN BİR KESİT: IX. PİUS DÖNEMİNDEKİ DİNİ VE SİYASİ GELİŞMELER¹

Mürsel ÖZALP*

A SECTION FROM THE HISTORY OF THE PAPACY: RELIGIOUS AND POLITICAL DEVELOPMENTS IN THE ERA OF PIUS IX

Öz

Roma İmparatorluğunun çöküşüyle dini ve siyasi bir aktör olarak kendini gösteren Papalık, Ortaçağ'ın büyük bir bölümünde bu konumunu korumuştur. Ancak 1789 Fransız İhtilali sonrası Avrupa kıtası, devrim kaynaklı ideolojilerden beslenen siyasal çalkantıların içine girmiş ve bu durum ulus sınırlarının değişmesine yol açmıştır. Papalık bu dönemde hem Fransız İhtilalinden kaynaklanan zararlı addedilen fikirlerle mücadele etmek hem kendi içindeki teolojik ihtilafları sona erdirmek ve yükselen değişim taleplerine cevap vermek hem de siyasal birliğine yönelik tehditleri bertaraf etmek için uğraş vermiştir. Otuz iki yıl süreyle makamda kalarak Kilise tarihinde en uzun süre görev yapan papa unvanına sahip olan IX. Pius, bu mücadelelerde temayüz eden önemli bir aktördür.

Anahtar Kelimeler: Papalık, Papa IX. Pius, Meryem Dogması, Edgardo Mortara Olayı, Hatalar Listesi.

Abstract

The Papacy arose as a religious and political actor after the downfall of the Roman Empire and it maintained its state in good part of the Middle Ages. However, in the nineteenth century, after the French Revolution of 1789, the European Continent got into a political unrests which caused by the Revolution, and these developments upset the balances in the old continent. The Papacy struggled to extinguish both the ideas which considered destructive stem from revolution and exterminate the theological controversies in the Church and counterbalance the change requests. In addition to these theoretical measures, the Church had to defend the territorial integrity against her enemies. Pope Pius IX, who was the longest-reigning pope from 1846 to 1878 in the History of the Papacy, was the most important person in the battle of these evils.

Keywords: Papacy, Pope Pius IX, Immaculate Conception, Edgardo Mortara Case, Syllabus of Errors.

¹Bu makale yazarın doktora tezinin bir bölümünün genişletilmiş halidir.

*Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Dinler Tarihi bölümü, e-posta: mursesozalp@ibu.edu.tr

1. Giriş

Modern dönem papaları içerisinde IX. Pius (1846-78)'un Kilise tarihinde kilometre taşı mesabesindeki bazı uygulamaları onu halef ve seleflerinden farklı bir konuma yerleştirmektedir. Öncelikle 32 yıl süreyle Kilise tarihinde en uzun süre papalık koltuğunda oturan papa olmanın yanı sıra Komünizmi kınayan ilk papa olması (1846), İngiltere (1850), Hollanda (1853) ve İskoçya (1878) gibi Protestan ülkelerde Kilise hiyerarşisini yeniden tesis etmesi, Meryem'in günahın her türlüşünden âri olduğu dogmasını (*Immaculate Conception*) ilan etmesi (1854), felsefi ve teolojik, dönemin hatalı addedilen fikirlerini *Quanta Cura* ensiklikali ile kınaması (1864), ilk mayasını teşkil eden *İtalyan Katolik Gençlik Topluluğu* (*Society of Italian Catholic Youth*) (1868) ve *Opera dei Congressi*'yi (1874) onaylayarak *Katolik Eylem* (*Catholic Action*) kurumunu tesis ederek toplumda Katolik etki, nüfuz ve kültürün yaygınlaşmasının ilk adımını atması ve Trent Konsili (1545-63)'nden sonra modern dönemin ilk konsili olan I. Vatikan Konsili (1869-70)'ni toplayarak papanın yanılmazlığını dogmaya dahil etmesi onu farklı kılan uygulamalarındandır.(Chiron 2005:vii)

Bütün bunlar, aynı zamanda devrimlerle karakterize olan; 1789 Fransız ve 1848 Devrimleri ile Napolyon sonrası Avrupa'da ortaya çıkan önemli gelişmelerin hüküm sürdüğü bir dönemde yaşanmıştır. IX. Pius'un uzun süren papalığı döneminde görülen bu gelişmeler içinde Papalık açısından en önemli gelişme Papalık Devletleri (Papal States)'nin siyasal birliğinin bozulmasıdır. Ayrıca bu dönem, eski rejimlerin yıkıldığı, endüstriyel gelişmelerin yaşandığı ve toplumda seküler bir hayat anlayışının benimsendiği bir dönem olarak temayüz etmiştir. XVII ve XVIII. yüzyıl aydınlanma felsefesi ile 1789 Fransız İhtilali rasyonel düşüncüyü geliştirmiş ve bu durum dini, siyasal, kültürel ve toplumsal alanlardaki değişimi beraberinde getirmiştir. Rasyonalizmin dini alandaki etkisi kendisini, Kilisenin siyasal düzen içerisinde kendi alanına çekilmesi olarak tanımlanan *laisizm* olarak göstermiştir. Fransız İhtilalinden önce vatandaşlık tanımı Katolik olma şartına bağlanıp kral da Hristiyan (Katolik) bir monark addedilirken, 1789 İnsan Hakları Bildirgesi dini referanslardan bağımsız bir vatandaşlık tanımı geliştirmiştir. (Tawil 2010: 827) Katolik Kilisesi, Fransız İhtilali sonrası ortaya çıkan rasyonalizm, *laisizm*, liberalizm, natüralizm, panteizm, milliyetçilik gibi fikirlerle, sosyalizm ve komünizm gibi siyasal akımların ileri sürdüğü din dışı darvinist görüşleri kendi otoritesine karşı bir başkaldırı addederek kınama yoluna gitmiş ve kurtuluş yolunu sadece kendisinin temin edeceği şeklindeki geleneksel tezini *-extra ecclesiam nulla salus-* tekrar vurgulamıştır.

Papalık koltuğunda oturduğu süre zarfında Pius, aynı derecede sevilen ve nefret edilen bir şahsiyet olmuştur. Pek çok hayranı olduğu gibi aynı ölçüde kendisini yerden yere vuran bir kesim de bulunmaktaydı. Pius'un muhaliflerinden bazıları Kilise dışından, özellikle papanın (dini alanın yanında ve ötesinde) dünyevi iktidar iddialarının kendisine engel teşkil ettiğini düşünen İtalyan birliği yanlılarıydı. Diğer bazıları ise papanın kendi cemaatinden olup özellikle değişik ülkelerdeki liberal kanadı oluşturan ve papayı modern dünyanın değerlerine sırt çevirmekle suçlayan kesimden oluşmaktaydı. Papa IX. Pius'un papalık dönemi aynı zamanda artık eskimeye yüz tutmuş Ortaçağ Papalığından modern dönem Papalığına sancılı bir geçiş dönemine işaret eder. Bu geçiş, papalığının ilk yıllarında "liberal papa" yakıştırmaları yapılan Pius'un gayretleriyle değil, Pius'a rağmen olmuştur. (Kertzer 1997: 67)

2. İlk Yıllar: Eğitimi ve Dini-İdari Görevleri

Papalık unvanıyla IX. Pius olarak bilinen Giovanni Maria Mastai-Ferretti, 13 Mayıs 1792 tarihinde soylu bir aileye mensup olarak -günümüz İtalya'sında- zamanın Papalık Devletleri'ne bağlı Adriyatik kıyısında bir sahil kasabası olan Senigallia'da doğmuştur. (Aubert 2005: 7179) Aziz Peter Katedralinde vaftiz ettirilen geleceğin papası aynı zamanda, döneminin dini geleneği gereği Bakire Meryem'e de adanmıştır. Mastai'nin papa seçildiğinde yaptığı ilk tasarruflardan birisi de bu adanmışlığı yenilemek olmuş, hayatının ilk evresinde olduğu gibi ikincisinde de Meryem'in özel koruması altında olmak istemiştir. (Chiron 2005: 3-4)

Dindar bir kadın olan annesi Caterina Mastai, Pius'un ilk dini bilgileri edinmesini sağladığı gibi onun Meryem kültü merkezli dindar bir kişilik kazanmasında da önemli bir yere sahip olmuştur. (Chiron 2005: 4-5) Daha sonra Mastai, Volterra'da Piarist Babalar (Piarist Fathers) tarafından dini eğitim amaçlı kurulan (College of St. Michael) bir okula gönderilmiştir. Burada güzel sanatlar bölümünde eğitim görmek istemiş, ancak ya bölümün gerektirdiği yeterliğe sahip olmayışından ya da farklı sebeplerden dolayı bu alana kabul edilmemiş, o da önce edebiyat bölümüne, daha sonra da felsefe bölümüne kaydolmuştur. Ancak hem bölgede hüküm süren siyasi karmaşa hem yakalandığı epilepsi türü bir hastalık sebebiyle okulunu normal yollardan bitirememiş ki bu amansız hastalık ömrünün geri kalan kısmında da onun yakasını bırakmamış son derece fevri bir mizaca sahip olmasına yol açmıştır. (Aubert 2005: 7179)

Dindar bir kişiliğe sahip olduğu belirtilen Pius, 1809 yılında bu sefer rahiplik eğitimi almak için Roma'ya gitmiş, ancak epilepsi hastalığı burada da peşini bırakmamış ve doktorların uzun yorucu eğitim

faaliyetlerinden uzak durması konusundaki tavsiyeleri neticesinde Senigallia'ya geri dönmüştür. Din adamı olma arzusundan hiçbir zaman vazgeçmeyen Pius'un ilerleyen yılları da Roma ve Senigallia arasında git-geller şeklinde sürmüş, akranlarının Kilisede parlak bir kariyer hedeflediği dönemde Mastai, dindar kişiliği ve kiliseye olan tam bağlılığıyla temayüz etmiş, en nihayet 1818 yılı sonlarında diyakon yardımcılığı, 1819 başlarında da diyakon ve en sonunda rahiplik payesini elde etmiştir. (Chiron 2005: 15,31; Aubert 2005: 7179) Öte yandan Pius'un hem yakalandığı epilepsi hastalığı hem de Napoleon'un sebep olduğu savaş ve işgaller dolayısıyla eğitimini tamamlayamadığı ve onun Kilise Hukuku ve teoloji gibi konulardaki nosyonunun yüzeysel kaldığı da ifade edilir. (Kertzer 1997: 67)

Şili'nin 1818 yılında İspanya'dan bağımsızlığını ilan etmesi neticesinde Katolik Kilisesi oradaki faaliyetlerini devam ettirmek için girişimlere başlamış ve Pius 1823 yılından 1825 yılına kadar iki yıl süreyle oraya Papalık temsilcisi olarak gönderilmiştir. Şili'den döndükten sonra da 1827 yılında Spoleto'ya, 1832 yılında da bir terfi olarak Imola'ya başpiskopos olarak atanan Pius, her ne kadar Kardinal Lambruschini tarafından liberal olması gerekçe gösterilerek karşı çıkılsa da, 1839 yılında Papa XVI. Gregory tarafından kardinal olarak atanmıştır. (Chiron 2005: 35 vd; Kertzer 1997: 67-68)

Pius'un Şili'de Papalık elçi yardımcısı olarak görev yapması kendisinin hem kraliyet tandanslı liberal hükümetlerin Kilisede sebep olduğu zorlukları hem de misyonerlik problemlerinin kazandığı yeni boyutları görmesini sağlamıştır. Spoleto ve Imola'da görev yaptığı esnada bölgede *Risorgimento* kaynaklı milliyetçi ve liberal fikirlere karşı büyük başarı kaydetmiştir. Pius'un İtalyan yurtsever çevrelerde saygınlık kazanması sadece kendisinin pastoral şevk ve gayretinden ileri gelmemiş, aynı zamanda onun artık modası çoktan geçmiş Papalık Devletlerinin baskıcı rejimini düzeltme noktasındaki arzusu da bunda önemli bir etken olmuştur. Zira 1840'lı yılların başlarında İtalya'da Papalık devletleri'nde bir reform gerekliliği ve İtalya birliği için yüksek tonda dile getirilen farklı temayüller söz konusudur. (Aubert 2005: 7179; Chiron 2005: 67)

3. Modern ve Liberal Bir Papa Portresi

1846 yılında Papa XVI. Gregory öldüğünde, Kardinal Mastai, Papalık Devletleri'nin idaresinde yenilik isteyenlerin öncelikli adayı olmuş (Aubert 2005: 7179) ve 16 Haziran 1846 tarihinde, *konklavın* ikinci gününde kendisiyle yarışan beş aday içerisinden papa seçilmiştir. Dikkat çeken husus, Papa XVI. Gregory'nin Pius'u kardinal olarak atamasına

onun liberal olmasını gerekçe göstererek karşı çıkan Kardinal Lambruschini'nin en yakın oy alan rakibi olmasıydı. (Chiron 2005: 78)

Napoleon tarafından sürgüne gönderilen seleflerinden VII. Pius (1800-23)'ün onuruna IX. Pius unvanını alan (Kertzer 1997: 67) yeni papanın göreve başlar başlamaz yaptığı ilk iş Papalık Devletleri'ni demiryoluyla birbirine bağlama müjdesi ve siyasi tutuklular için genel af ilanı yapma olmuştur. Demiryolu yapma sözü Papalık Devletleri'nin ticari ve endüstriyel faaliyetlerinin geliştirilmesi anlamına gelirken genel af ilanı ise Pius'un uzlaşmadan yana olduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu uygulamalar liberal ve devrimciler için ise aynı zamanda Papalık idaresinin eninde sonunda benimsemesi gereken modernizmi ve gözden düşmüş Papa XVI. Gregory dönemi rejiminden ayrılıp farklı bir tutum takınmayı sembolize etmekteydi ki zaten içinde bulunulan konjonktür de bunu gerektirmekteydi. (Chiron 2005: 82; Hales 1954: 57) Zira artık İtalya yarımadasında yeni bir jenerasyon; Aydınlanma ve Fransız İhtilali'nin modern bilim, endüstri ve ticaretten yana olan çocukları vardı ve papalığın kadim gücü ve geleneksel otoritesi bu yeni nesil ile baş etmek durumundaydı. Farklı dünya görüşüne sahip kesimlerin dillendirdiği farklı siyasal ve dini argümanlar arasında devrimciler, mevcut baskıcı dönemden çok farklı ütöpik bir gelecek tasavvur ederken, liberaller anayasal kurallara dayanan bir yeni bir siyasi sistem tasarlamaktaydı. Elbette değişim isteyen bu tür grupların karşısında her zaman yerleşik, eski düzenin devamında ısrar edenlerde bulunmuştur ki bunlar da muhafazakarlar.(Kertzer 1997: 1)

Dindar kişiliğinin yanında böylesi yenilikçi ve uzlaşmacı bir portre çizen Papa Pius, kendisine karşı gelişen teveccühle görülmemiş bir popülariteye sahip olmuş, nereye gitse coşkulu kalabalıklar tarafından karşılanmış ve kendisine sevgi gösterilerinde bulunulmuştur. (O'Brien 2004:32; Kertzer 1997: 68; Hales 1954: viii,18) 54 yaşındaki bu genç, etkileyici ve sempatik papanın ziyaretçilerle şen şakrak konuşması, hastaneleri ziyaret etmesi, yabancılarla Roma sokaklarındaki uzun yürüyüşlerde bulunup onlarla konuşması hayretle karşılanmıştır. Pius için, ilerde Papa XXIII. John (1958-63) için de söylenecek pek çok hümanist tavır ve davranış içeren anekdotlar anlatılır. Örneğin bir keresinde, sokakta elinde ailesi için satın aldığı ancak yere düşerek kırdığı bir şarap şişesi olan perişan vaziyette bir kız çocuğuyla karşılaşmış, hemen bir dükkâna girerek ona bir şişe şarap alıp vermiştir. Yine tebdili kıyafet ihtiyaç sahiplerini evlerinde ziyaret edip onlara yardım etmiştir. (McClory 1997: 59)

Ancak, papalığı öncesinde başlayan ve papa seçilmesini müteakip zirve noktaya ulaşan Pius'a yakıştırılan kompliman tanımlamalar çok

geçmeden yerini tam tersi kanaatlere bırakacaktır. Pius, henüz daha papalığının ilk aylarında, 9 Kasım 1846 yılında yayımladığı *Qui Pluribus* (Din ve İnanç üzerine) ensiklikali ile Avrupa entelijansiyası arasında yayılan rasyonalist ve agnostik fikirleri hedef alarak, aklın inancın üzerinde olması gerektiği şeklindeki tezi reddetmiştir. Aşırı-muhafazakar Kardinal Lambruschini tarafından kaleme alınan ve 1864 yılında yayımlanan *Quanta Cura* ensiklikaline iliştilen *Hatalar Listesi* (Syllabus of Errors) ile 1870 I. Vatikan Konsili'nde kabul edilen papanın yanılmazlığı dogmasının embriyosunu oluşturan bu ensiklikalde Pius, Papalık Devletleri'ndeki hükümlerine halel getireceğini düşündüğü bütün yenilikçi dünya görüşlerini kınamıştır. (O'Brien 2004: 32; Chiron 2005: 90,91) Ayrıca Pius, Papalık Devletleri'ni modern anayasal bir yapıya kavuşturmak için herhangi bir irade ortaya koymadığı gibi kendisinin bütün inananların papası olduğu gerekçesiyle Katolik Avusturya'ya karşı girişilen bağımsızlık savaşına müdahale etmeyi de reddetmiştir. (Aubert 2005: 7179)

Aklın, vahyin güvenilirliğini ve dayatılan inancın akla yatkınlığını anlayabilecek yetenekte olduğu şeklindeki görüşlere karşı bir savunma mekanizması ve inanç ve akıl arasındaki ilişkinin mahiyetinin Kilise tarafından yeniden ortaya konulmasını ifade eden bu ensiklikalde sosyalist ve komünist fikriyat en yüksek tonda kınanmıştır. Zira 1844 yılında, *Qui Pluribus*un neşrinden iki yıl önce Karl Marx (Manifesto of the Communist Party) dini "kitlelerin afyonu" olarak tanımlamış, Marx'tan bir yıl sonra da Frederick Engels de (on the Condition of the Working Class) dini, "hakim sınıfın elindeki, çalışan sınıfı boyunduruk altında tutmaya yarayan bir oyuncak" olarak tanımlamıştır. (McCool 1999: 129; O'Brien 2004: 32; Chiron 2005: 92)

Pius, sosyalist ve komünistlerin, saçma-sapan yanlışları, zararlı yöntemlerini, entrika ve icatlarını yayımlamak suretiyle bütün bir Katolik topluma karşı korkunç bir savaş başlattıklarına inanmıştı. Pius'a göre dinsiz komünist ve sosyalistler, batıl bir felsefe ileri sürerek Tanrı gerçeğini reddeden, aklın aydınlığı ile hakikatin düşmanı olan, hilekârlıkta mahir ve tecrübeli kimselerdi. Onların bütün amacı insanların dini şevk ve gayretini söndürmek, ahlaki değerleri çökertmek, insan icadı kurgular olarak gördükleri Katolik dinini ve sivil toplumu ortadan kaldırmaktı. (O'Brien 2004: 32,33)

Bu ensiklikal "liberal" papa tanımlamasını yerle bir etmeye yetse de bir iki yıl daha bu "liberal" papa efsanesi varlığını devam ettirmiştir. Ancak Pius, Papalık toprağı olan Ferrara'yı işgal eden Avusturya'ya karşı bir savaşa girişilmesi gerektiği fikrini reddedince efsane yavaş yavaş

solmaya yüz tuttu ki bu dönemde pek çokları papayı ilk fikirlerinden sapmakla suçlamışlardır. (Chiron 2005: 90, 101 vd)

Askeri ve siyasi açıdan çalkantılı bir dönemde Papalık koltuğuna oturan Pius hem içerideki sorunlarla boğuşurken aynı zamanda bütün bir Katolik toplumun sorunlarıyla da ilgilenmeye çalışmıştır. Öncelikle geniş bir coğrafyaya hükmeden ve 6-7 milyon arasında Polonya, Prusya, Avusturya, Litvanya ve Letonya'lı Katolik nüfus barındıran Rusya İmparatorluğu ile bir konkordato imzalanmıştır. Yine bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu ile de yakın ilişki içerisine girilmiş, Sultan I. Abdülmecid 1847 yılının başında Viyana elçisini Roma'ya göndererek papa ile dostane ilişki içerisinde olma arzusunu dile getirmiş ve İmparatorluk topraklarında yaşayan Hıristiyan halkı koruyacağını ifade etmiştir. Ayrıca Abdülmecid Efendi, 1852 yılında yayımladığı bir ferman ile Grek, Ermeni ve Latin Hıristiyanlarının kutsal mekanlarının velayetini aralarında taksimat yaparak belirlemiştir. Pius, Doğu Latin Patrikliğiyle sürdürülen yeniden bir araya gelme çalışmalarına bağlı olarak 1848 tarihinde yayımladığı *In Suprema Petri* ensiklikalinde farklı ritüellere sahip Katolikler ile Katolik olmayan Doğu Hıristiyanlarını muhatap almıştır. Roman Katolik komünyonu katılmayan Doğu Hıristiyanlarını muhatap alan Pius, öncelikle Papalığın öncelik ve üstünlüğünü dile getirmiş ve onları Roma Katolik Kilisesi'nin bünyesine katılmaya davet ederek, kendilerine katılmaları durumunda rahip ve piskoposların rütbe ve payelerinin korunacağını garantisini vermiştir. Ancak Pius'un bu birleşme çağrısı olumlu karşılık bulmamıştır. (Chiron 2005: 94)

1847 yılında Papa Pius, Papalık Devletleri'nde çok önemli bazı idari ve siyasi reformlar gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte liberal ve ılımlılar, basın özgürlüğü, laikleri de kapsayan bir yönetimin kurulması ve bir temsilciler meclisinin oluşturulması gibi daha geniş kapsamlı reformlar yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ekonomik sıkıntılar yanından papanın siyasi deneyimden yoksun oluşu sonunda bir krize yol açmıştır. Pius, bütün Hıristiyanların papası olarak Avusturya'ya karşı bağımsızlık savaşına yanaşmadığı gibi anayasal bir yönetim taleplerini karşılamaması sonucu hain ilan edilmiş ve Roma'da halk ayaklanmaları baş göstermiştir. Bu kaotik ortamda papanın en yakınındaki isim olan başbakan Pellegrino Rossi, 15 Kasım 1848'de bıçaklanarak öldürülmüştür. Dini-dünyevi egemenliğini devam ettirmek isteyen, aynı zamanda hayatından endişe eden Pius bu gelişme üzerine 24 Kasım tarihinde az sayıda İsviçreli muhafız ve danışmanı Marcantonio Pacelli ile birlikte bir at arabası içinde tebdili kıyafet Napoli Krallığı'ndaki Gaeta'ya kaçmış, Roma'daki halk ayaklanmaları ise Fransa'dan gönderilen askeri kuvvetlerle bastırılabilmiştir. (Hales 1954: 149; McClory 1997: 59,60; (Chiron 2005:

97) Bir yıldan fazla bir süre Gaeta'da sürgün hayatı yaşayan Pius, 12 Nisan 1850 tarihinde Fransız kuvvetlerin himayesinde Roma'ya bambaşka fikirlere sahip olarak dönmüştür. Artık Pius'un, devrim kaynaklı ilke ve fikirlerle geleneksel sosyal, ahlaki ve dini değerlerin ortadan kalkışı arasında doğal bir ilişki olduğu noktasında şüphesi kalmamıştır. Kendisine yakıştırılan liberal tutumdan tamamen uzaklaşarak kendi bedeni üzerine kurulan yeni İtalya'yı ve bütün bir modern dünyayı kınamaya azimli papanın bu değişimi yobaz kardinallerin ve Cizvitlerin bir sözcüsü olma ve onların karanlık işlerinde kullandığı bir enstrüman olma tehlikesini de beraberinde getirecektir. (Aubert 2005: 7179,7180; Kertzer 2004: 2; Hales 1954:150)

Bu arada ekonomik darboğaza giren Papalık Devletleri'nin mali yapısını düzeltmek ve bütçe açığını kapatmak için Fransa'da bulunan Papalık elçisi Fornari gerekli maddi kaynağı temin için yetkilendirilmiştir. Gerekli girişimler neticesinde 1831 yılından beri Papalığın fonlayıcı yapıları arasında yer alan Rothschilds ailesi, Papalığın ihtiyaç duyduğu finansmanı sağlama konusunda –belli koşullar öne sürse de- imdada yetişmiştir. 1850 yılının başında imzalanan borçlanma kontratında belirli bir şekilde geçmese de Rothschilds'ler bu borçlanma karşılığında Roma Yahudilerinin durumlarının düzeltilmesini, Yahudilerin sıkışıp kaldığı gettoların ortadan kaldırılmasını ve Roma mahkemelerinde Yahudilerin tanık olarak dinlenmesine izin verilmesini şart koşmuşlardır. Bu esnada Gaeta'da sürgünde bulunan Papa Pius, elde edilen bu finansman sayesinde XIX ve XX. yüzyılların en bilinen dini neşriyatından olan ve Cizvitlerin kontrolüne geçen *La Civiltà Cattolica*'nın kurulmasını sağlamıştır. (Chiron 2005: 128)

4. Meryem'in Mâsumiyeti Dogması: *Immaculate Conception*

Meryem'in masumiyeti ya da asli günahattan korunmuş olduğu doktrinini içeren *Ineffabilis Deus* adlı *bulla*, odağında Papa IX. Pius'un olduğu tartışmalı konulardan biridir. 1870 I. Vatikan Konsili'nde kabul edilmesinden önce *de facto* olarak papanın yanılmazlığının ilk icrası (Hasler 1981: 45) şeklinde yorumlanan bu dogmaya dair ilk girişimler Pius'un Gaeta'da sürgünde olduğu dönemde başlamıştır. Kardinal ve teologardan oluşan ön komisyonun bu tanımlamaya dair uygunluk ve yerindelik tavsiyelerini müteakip, *Ubi Premium* ensiklikali ile bunu dünya sathındaki piskoposlara açmıştır. (Chiron 2005: 138 vd) 593 piskopostan 8 tanesi teolojik olarak böylesi bir tanımlamada bulunulamaz hükmü verirken 35 piskopos ise bunun uygunsuz/yersiz bir durum arz edeceğini ileri sürmüşlerdir. Geri kalan kahir ekseriyet ise dogmanın ilanından yana görüş belirmişlerdir ki piskoposların bu tutumu beklenen

bir durumdur. (Chiron 2005: 153; Hales 1954: 148) Zira Meryem'in kusursuz/lekesiz doğumu inancı Kilise tarihinde kökeni çok eskilere giden bir inançtır. Aynı zamanda Meryem kültü, Hıristiyan litürjisinde uzun zamandan beri yer alan bir uygulamadır. Her ne kadar Aziz Bernard ve Thomas Aquinas gibi Hıristiyan dünyanın önde gelen bazı teologları tarafından eleştirilse de, Doğu Kiliseleri'nde daha erken olmak üzere Hıristiyan dünyada Meryem'in lekesiz doğumunu VIII ve XIX. yüzyıldan beri kutlamaktadır. (Ott 1952: 201; Chiron 2005: 154)

Pius'un tavsiyelerini istediği piskoposların ittifakla olumlu görüş belirtmeleri de Pius'un dogma tanımlama yolunda elini güçlendiren bir fonksiyon icra etmiştir. Böylece Pius'un tasarrufu, evrensel boyutta kabul görmüş bir inanç tanımlamasına işaret edecekti. Papa Pius vakit geçirmeden Meryem dogmasının hazırlanması için Roma'da en tanınan teologlardan olan Perrone ve Passaglia'yı görevlendirmiştir. Her iki piskopos da *Cizvit* tarikatına mensup olmalarından ötürü Meryem dogması "Cizvitlerin buluşu" olarak eleştirileri üzerine çekmiş ve bundan dolayı Papa Pius dogmanın ilanının hemen önce piskoposları toplayarak önemli bazı değişiklikler yaptırmıştır. (Chiron 2005: 155)

1854 yılındaki Meryem dogmasının ilanından önce, 1830 yılında Catherine Laboure adlı bir rahibeye Bakire Meryem'in üç kez görüldüğü şeklindeki bir rivayet de konuyu doğaüstü bir mecraya taşıyarak Meryem'e olan ilginin armasına sebep olmuştur. Rivayete göre Catherine Labour'a ikinci görünümünde Meryem, ayağıyla bir yılanı ezer vaziyette ve üstünde küçük bir haç sallanan altından bir dünya küresi taşımakta, ellerinden de ışık hüzmeleri fışkırmaktadır. Kendisini çevreleyen ve üstünde "günahsız bir şekilde gebe kalan ey Meryem, senden medet uman bizlere dua et" şeklinde okunan bir yazıtla kuşatılmış vaziyetteydi. Mitolojik unsurlarla süslenen Meryem'e dair bu anlatılar konunun itikadi bir boyut kazanmasına sebep olmuştur. Buna göre Meryem günahsız bir şekilde gebe kalmış ve lekesiz bir doğum gerçekleştirmiştir. (Chiron 2005: 155)

Papa Pius, kadim bir itikadi geçmişe sahip Meryem ile alakalı bu dogmanın din dışı; dünyevi bağlamının farkındaydı. Pius için bu tanımlama, dini otoritesine dayanarak ortaya koyduğu bir inanç konusundan ziyade, Kilise düşmanlarına karşı elini güçlü kılan ekstra teolojik bir silah anlamına geliyordu. Zira felsefi ve teolojik sapkınlıklarla Kiliseye karşı başlatılan savaşta, laisizm ve Kilise karşıtlarına (anti-clericalism) karşı bakire Meryem'in yardımı güçlü bir destek sağlayacaktı. (Chiron 2005: 155) Meryem'in ana rahmine ilk düştüğü andan itibaren asli günahın her türlü lekesinden berî olduğu şeklindeki dogmatik tanımlamayı içeren *bullada* Pius, Tanrının anasına

dair inancını net bir şekilde ortaya koymuştur: *O, şan ve şeref sahibi kutsal Kilisenin hamisi Oğul ile birlikte bütün sapkınlıkları ortadan kaldıracak, bütün inançlı birey ve topluları her tür musibet ve illetten azade kılacak ve kendilerine yönelen sayısız tehlikelerden onları koruyacaktır. Ayrıca Meryem'in inayetiyle bütün engeller söküp atılacak ve bütün şerhler (errors) def edilecektir. Bu sayede kutsal Kotolik Kilisesi bütün halklar arasında ve bütün memleketlerde gün be gün serpilecek, daha güçlü hale gelecektir.* (Fremantle 1959: 135)

Pius, nihai şekli verilen ve Meryem dogmasını içeren bullada aynı zamanda zararlı addedilen dönemin teolojik ve felsefi fikirlerin de kınanmasından yanaydı. Zaten Papalığın resmi yayın organı gibi hizmet gören *Civilta Cattolica*'da da ilan edilecek dogmanın bu sapkın fikirlerin kınanmasıyla bağlantılı olması gerektiği ifade edilmişti. Ancak bu kınama daha sonraya; Meryem dogmasından 10 yıl sonraya ertelenmiştir. (Chiron 2005: 156)

Dogmanın ilanı 8 Aralık 1854 tarihinde, 53 kardinal, 43 piskopos 99 başpiskopostan oluşan üst düzey dün adamları ile 50 bin kişilik kalabalık bir topluluğun huzurunda Aziz Petrus Bazilikasında yapıldı. 1545-1563 yılları arasında toplanan Trent Konsili'nden beri ilk defa papanın etrafında sayıca bu denli çok ve farklı kıtalardan üst düzey din adamları bulunmaktaydı. Pius'a göre bu durum, egemen bir papanın otoritesine ve Kilisenin birliğine işaret etmekteydi. Ekmek-şarap ayini (mass) ve Kutsal Kitaptan pasajlar okunmasını müteakip *Veni Creator* söylenerek Kutsal Ruh'un inayeti talep edildi. Sonunda Pius uzun uğraşlar ve değişiklikler neticesinde hazırlanan dogmatik yasayı okudu: ... *Biz, Efendimiz İsa Mesih'in, Havari Petrus ve Paul'un otoritesine ve bizim kendi otoritemize dayanarak bildirir, ilan eder ve tanımlarız ki... En kutlu olan bakire Meryem, gebeliğinin ilk anından itibaren, kadiri mutlak Tanrı'nun eşsiz fazilet ve mazhariyeti ve insan ırkının kurtarıcısı Mesih İsa'ya layık olmasından dolayı ilk günahın bütün lekesinden korunmuştur. Bu doktrine, Tanrı tarafından ilham edilmiş olmasından dolayı bütün inananlarca mutlak bir iman ile ve devamlı surette iman edilmesi gerekmektedir.*

İlerleyen pasajlarda da bu dogmatik tanımlama, *Şayet herhangi birisi, tarafımızca tanımlanandan farklı, Tanrının da menettiği bir şekilde düşünmeye kalkışırsa, kesinlikle onlar imanlarını yitirip Kiliseden ayrılmalardan dolayı kendi vicdanları tarafından mahkûm edileceklerini bilsin...*" ifadeleriyle takviye edilmiştir. (Fremantle 1959: 134; (Chiron 2005: 157; Chadwick 2002: 121)

İzleyiciler tarafından da gözlemlendiği şekliyle Pius'un dogmatik yasayı okurken ki duygulu hali gözlerden kaçmamıştır. Pius'un kendisi de üç yıl sonra o anda yaşadığı durumu şu şekilde anlatmıştır: “Dogmatik yasayı okumaya başladığımda bazilikayı dolduran yoğun kalabalıktan dolayı sesimi duyuramadım. Ancak tam dogmanın tanımlandığı metne geldiğimde Tanrı, vekilinin sesine öylesine bir güç ve olağanüstü kuvvet verdi ki bazilikanın dört bir yanında yankılandı. Bense bu tanrısal yardımdan o derece etkilendim ki bir ara gözyaşlarıma engel olamadım. Dahası Tanrı, vekilinin ağzından dogmayı ilan ederken, Meryem'in eşsiz masumiyetine dair anlayışı hiçbir lisanın ifade edemeyeceği açık-seçik ve engin bir şekilde gönlüme koydu.” (Chiron 2005: 157)

Tam da dünyevi otoritesinin sallantıda olduğu bir dönemde Pius'un bütün Hıristiyanları bağlayıcı nitelikte böyle bir dogma ortaya koyması bütün Katoliklerce coşku ve heyecanla karşılanmış ve *ultramontanist*lerin tezlerinde ortaya koyduğu şekliyle dini alanda mutlak otoritesini ortaya koymuştur. Meryem tanımlamasının yayımlandığı akşam Roma şehrinin ana caddeleri, anıt ve kiliseler ışıklarla aydınlatılarak her taraf Meryem'in suret ve resimleriyle süslenmiş ve herkesin görebileceği şekilde onun asli günahın lekesinden masumiyetini ifade eden kitabelerle *-Maria, sine labe originali concepta-* donatılmış daha sonra da Roma Piazza d'Espagna meydanına bunun anısına devasa bir sütun dikilmiştir. (O'Malley 2010: 244; Chiron 2005: 158)

5. Edgardo Levi-Mortara Olayı

Papa Pius, uzun papalık dönemi süresince dini ve siyasi konular dışında ilginç bir başka konuyla da gündeme gelmiştir. “Mortara olayı” olarak kayıtlara geçen bu konu, küçük bir erkek Yahudi çocuğun ailesinden koparılmasıyla alakalıdır.

XIX. yüzyılda Papalık Devletleri'nde yaşayan Yahudiler, önceki dönemlerden beri neşredilen Papalık bildirimleriyle tanınan belli müsamahaya sahip hayatlarını sürdürmekteydi. Ancak sıkı kısıtlamalar altındaydılar ve Hıristiyan olmayan diğer topluluklara nazaran daha özel bir konuma sahip olmalarının yanında İsa'nın katili olmakla da itham edilmekteydiler.(Kertzer 1997: 18)

1851 yılında, zamanın Papalık Devletleri'ne bağlı Bologna'da varlıklı bir aileye mensup olarak dünyaya gelen Edgardo Levi-Mortara, henüz on yedi aylık bir bebek iken ağır bir hastalığa yakalanmıştır. Ailenin Katolik hizmetçisi 25 yaşındaki Anna Morisi, onun öleceğini düşünerek çok üzülmüş ve durumu evin yakınındaki bir bakkal dükkânında çalışan Signor Cesare Lepori'ye anlatmıştır. O da hizmetçi kadına çocuğu vaftiz

etmesini salık vermiştir. Ancak hizmetçi kadın vaftizin nasıl yapıldığını bilmediğini söylemiş o da ona bunu öğretmiştir. Çocuğun ölümün eşiğinde olduğunu düşünen Morisi eve döner dönmez öğrendiği litürjik sözcükleri söyleyerek çocuğu gizlice vaftiz etmiştir. Rivayete göre ilerleyen günlerde çocuk tekrar eski sağlığına kavuşmuştur. 1858 yılına gelindiğinde bu sefer ailenin bir diğer ferdi, Mortara'nın erkek kardeşi Aristide aynı şekilde ağır bir hastalığa yakalanmıştır. Bunun üzerine hizmetçinin kendisi gibi yan komşu hizmetçisi olan arkadaşı çocuğu vaftiz etmesini söylemiştir. Hizmetçi ise daha önceden Edgardo'yu vaftiz ettiğini ve onun iyileştiğini, ancak ailesinin onu Yahudi şeriatına göre yetiştirdiğini söyleyerek benzer bir durumla tekrar karşılaşmak istemediğini belirterek bunu reddetmiştir. İşte bu hikâye Bologna dini otoritelerince duyulmuş ve vahim bir durum addedilerek Roma'ya bildirilmiştir. Bunun üzerine Engizisyon Kurulu, Papa Pius'un onayı ile 24 Haziran 1858 tarihinde altı-yedi yaşlarındaki Edgardo'nun ailesinden alınarak Hıristiyan olarak yetiştirilmesine karar vermiş ve ertesi gün 25 Haziran tarihinde babası Momolo'nun şaşkın bakışları arasında polisler tarafından ailesinden alınarak Roma'ya götürülmüştür. Edgardo daha sonra bu olayı “Polis beni alıp Roma'ya götürdü ve papa cenaplarına takdim etti. Papa beni büyük bir nezaketle karşıladı ve bana kendisinin manevi babası olduğunu ifade etti” şeklinde ifade ederken *Civiltà Cattolica* da Katolik bir dil ile Edgardo'nun ağzından “vaftiz oldum ve artık benim babam papadır” şeklinde yazmış ve onun artık yeni bir ailesinin olduğunu, annesinin de Kutsal Bakire Meryem olduğunu ifade etmiştir. (Kertzer 1997: 22,30,37; Chiron 2005: 176)

Ardından Edgardo “Kutsal Kalp Kardeşleri Kurulu” (Congregation of the Sisters of the Sacred Heart) tarafından idare edilen Dini Öğrenim Enstitüsüne (Institute of Catechumen) emanet edilmiştir. Mortara'nın ailesi çocuklarını geri alabilmek için öncelikle devlet başkanı konumunda bulunan Kardinal Antonelli ve onun kanalıyla Papa Pius'a mektuplar yazmışlar hatta Roma'ya gelerek gerekli girişimlerde bulunmuşlardır. Ancak hiçbir şekilde çocuklarını geri almaya muvaffak olamamışlar, zaten Edgardo'nun kendisinin de ailesine dönmeyi kabul etmediği rivayet edilmiştir. Böylece aile, Bologna'ya eli boş dönmek zorunda kalmış, ancak çocuklarını her gün görmelerine izin verilmiştir. Pius'un bu tasarrufunda mevcut Kilise hukukuna göre davrandığı, zira yüzyıllar boyu Kilisenin herhangi bir Yahudi çocuğunun ana-babasının rızası olmadan vaftiz edilmesini kesin bir şekilde yasakladığı, ancak net bir şekilde ortaya konulan iki istisnai durumun buna izin verdiği ifade edilir. Buna göre ya çocuğun ana-babası tarafından terk edilmesi ve bir Hıristiyanın bakım ve gözetimine verilmesi ya da çocuğun ölümün eşiğinde bulunması gerekmektedir ki yaşanan bu ikinci duruma göre, madem

çocuk ölümün eşiğindeyken vaftiz edilmiş ve -bu sayede- hayatta kalmışsa o halde onun imanını kurtarmak adına ailesinden ayırmak gerekmektedir. Zaten bu tür istenmeyen durumlarla karşılaşmamak için Kilisesi Hukuku yanında Papalık Devletleri hukuku, Yahudi ailelerinin Hıristiyan bir ev hizmetçisi tutmalarını yasaklamıştır. Çünkü bu hizmetçilerin, bakımlarını üstlendikleri çocukların, herhangi bir sebepten ölüm tehlikesi altında olduklarını düşündüklerinde onları vaftiz edebilirler. Bu durumda Mortara'nın ailesi bu yasaya karşı da suç işlemiş oluyordu. Bir Yahudi çocuğu bir kere vaftiz edildiği zaman Kilise indinde artık o bir Yahudi değildir ve ailesinde tutulamaz. Katolik teolojide vaftiz, bizzat İsa Mesih tarafından yerine getirilen bir uygulama olarak görülür ve onun etkisi anında kendisini gösterir ve bir daha geri alınamaz. Vaftiz yoluyla birey, İsa Mesih'in mistik bedeninin bir parçası ve dolayısıyla Kilisenin bir üyesi haline gelir. Vaftiz, kişiyi asli günahattan ve o zamana kadar işlenen bütün günahlardan azade kılar ve onun ebedi hayata katılmasını sağlar. Vaftiz seramonisindeki pratik gereklilikler oldukça basittir: Vaftiz edilen kişinin başına su serpilirken *seni Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz ediyorum* sözcükleri söylenir. Her ne kadar kutsanmış bir su tercih edilse de kullanılan suyun niteliğine bakılmaksızın yapılan vaftiz geçerli addedilir. Normal şartlar altında vaftizin bir rahip tarafından yerine getirilmesi gerekir, ancak kurallarına uygun bir şekilde buna niyetlenen herhangi birisinin yaptığı vaftiz de geçerlidir. Hatta, vaftiz yapan kişinin Hıristiyan olması gerektiği gibi bir şart da yoktur. ((Kertzer 1997: 176,177; Chiron 2005: 31,33) Diğer taraftan çok uzun zamandan beri Kilise otoriteleri Hıristiyanların Yahudilere yakın olmalarını, Hıristiyan inancının selameti gereği hoş karşılamamıştır. Zira Yahudilere yakın olmak Hıristiyanların inançlarını ifsat edebilirdi. Henüz 417 yılında Roma İmparatorluğunun Hıristiyan yöneticileri Yahudilerin Hıristiyan hizmetçi tutmalarını yasaklamıştır. 6 Haziran 1733 yılında ise Bologna dominiken engizitörü (engizisyon mahkemesi üyesi) imzasıyla yayımlanan ve bölgedeki bütün kilise kapılarına asılan *Yahudi Fermanı* (Edict on the Jews)'nda listelenen pek çok sınırlamadan birisi Yahudilerin erkek ya da kadın hiçbir şekilde Hıristiyan hizmetçi edinemeyeceklerine ilişkindir. Bu fermanın on bir gün sonra bu sefer Bologna başpiskoposu Kardinal Lambertini (müstakbel papa XIV. Benedict 1740-58) imzasıyla yayımlanan ferman ise Yahudilerin her gece *gettolarda* kalmalarını hükme bağlarken, Talmud ve diğer yasaklanan kitapları okumalarını yasaklamış ve kendilerinin Hıristiyanlardan ayırt edilmelerini sağlayacak sarı renkli bir işaret takmalarını zorunlu kılmıştır. Ayrıca bu ferman Yahudileri, Hıristiyanlarla eğlenip, yiyip-içmemeleri, hiçbir şekilde onlarla samimiyet ya da diyalog kurmamaları noktasında da uyarmıştır.

Hıristiyanların Yahudilerin evlerinde çalışmamaları konusuna özellikle değinen fermanda bunu ihlal edenlerin en sert bir şekilde cezalandırılacaklarını ve çalıştırdıkları çocuklarının da hapse atılacağı ifade edilmiştir. (Kertzer 1997: 34,35)

Mortara öncelikle Pius'un inisiyatifi doğrultusunda bir Cizvit kolejine yerleştirilmiş, ancak artan tartışmalar ve liberallerle ruhban karşıtı basın Cizvitlere yönelik saldırılarından çekinilerek oradan alınmış ve Lateran rahipler tarafından işletilen bir okula (Canons Regular of the Lateran) verilmiştir. Mortara'nın okul masrafları her ay düzenli olarak Pius tarafından ödenmiş ve eğitim süreci bizzat takip edilmiştir. Buradaki eğitimini tamamlayan Mortara daha sonra rahip olarak atanmıştır. Ailesi Bologna'ya döner dönmez durumdan basını -çocuklarının kaçırılması şeklinde- haberdar edince olay bütün Avrupa'ya yayılmış ve bir dış mesele haline gelmiştir. 1 Ekim 1858 yılında ilk defa Bologna gazetesinde çıkan, birkaç ay sonra da belli başlı bütün Avrupa gazetelerinde manşet olan Mortara olayı aynı zamanda liberallerle ruhban sınıfına karşıt kesimlere, Kilisenin çağ dışı gerici tutumuna karşı öteden beri yaptıkları muhalefet için malzeme sağlamıştır. Bu hadise Piedmont-Sardinia'da yaşayan Yahudi toplumu tarafından da tüm dünya Yahudilerine duyurulmuş ve resmen protesto edilmesi çağrısı yapılmıştır. Ayrıca hükümetler düzeyinde de olaya müdahil olunması istenmiş, bunun sonucunda Fransa, Roma'daki elçisi vasıtasıyla bizzat Pius'dan Mortara'yı ailesine geri vermesini istemiştir. (Chiron 2005: 175 vd) Ancak Edgardo'nun Roma'dan kaçarak artık Tuscan'ya oturan ailesine kavuşması 1870 yılı Ekim ayında, 19 yaşındayken vuku bulmuştur. Daha sonra baba Momolo, oğlu Edgardo'yu rızası olmadan kaçırmakla suçlanıp Florence Kraliyet Mahkemesine çıkarılsa da mahkeme Edgardo'nun bir Yahudi olduğuna hükmetmiş ve Edgardo'yu ailesine teslim etmiştir. (Kertzer 1997: 230-231, 250 vd)

Üzerinde yaşanan tartışmalardan dolayı sonraki yıllarda Fransa'da ortaya çıkan ve büyük rahatsızlıklara sebebiyet veren "Dreyfus olayı" ile özdeşleştirilen Edgardo Mortara olayı çok geçmeden Avrupa sınırlarını aşarak Amerika'ya ulaşmış ve XIX. yüzyıl dramalarına konu olmuştur. (Mortara 2015) Bu trajik olay günümüz Amerikan film endüstrisi tarafından da işlenmektedir. II. Dünya Savaşı esnasında nazi Almanya'sı tarafından Orta ve Doğu Avrupa Yahudilerine karşı yürütülen soykırımın anlatıldığı *Schindler's List* (1993) ile *Munich* (2005) gibi daha güncel konuların ele alındığı filmlere imza atan ünlü Yahudi asıllı yönetmen Steven Spielberg, David Kertzer'in *The Kidnapping of Edgardo Mortara* adlı eserine dayanarak aynı isimle bu konuyu beyaz perdeye aktarmakta ve 2017 yılının son çeyreğinde izleyiciyle buluşturmayı hedeflemektedir.

6. Hatalar Listesi: Syllabus of Errors

Fransız İhtilali sonrası tüm dünyayı etkileyen fikirlerden Katolik Kilisesi de nasibini almış ve Kilisede liberaller-muhafazakârlar olmak üzere bir bölünme meydana getirmiştir. Muhafazakârlar beklenildiği üzere papanın yanında saf tutarak Katolik Kilisesi'nin geleneksel korumacı refleksleriyle hareket ederken, libareller, eşitlik, dini tolerans, basın özgürlüğü, kilise ve devletin ayrılması gibi talepleri seslendirmeye başlamışlardır. (Hess ve Allen 2008: 74) 1830 ve 1848 devrimlerinin yaşandığı bu çağda, günümüz düşünce yapısını oluşturan unsurlar şekillenmeye başlamış, doktriner tarzda yeni dogmalar ortaya koyan *sosyalizm* ve *marksizm* gibi büyük düşünce akımları *rasyonalizm* silahı ve din karşıtı söylemleriyle Kilisenin karşısına dikilerek mücadeleye başlamıştır. Kilise ise bu saldırıların karşısına hemen her dönemde yaptığı gibi bir bildiriyle karşılık vermiştir ki bu bildiri Hatalar Listesi ya da Hatalar Manzumesi olarak tarihe geçmiştir.

8 Aralık 1864 tarihinde yayımlanan *Hatalar Manzumesi/Listesi* (Syllabus of Errors) ya da tam ifadesiyle *Zamanımızdaki Başlıca Hatalar Listesi* Kilise tarihindeki en tartışmalı yasalar arasındaki yerini almış, Meryem'in masumiyeti dogması (Immaculate Conception) ve papanın yanılmazlığının dogmaya dâhil edildiği I. Vatikan Konsili'yle birlikte Papa IX. Pius'un papalığının üç büyük köşe taşından birini oluşturmuştur. (Chiron 2005: 192, 208) Katolik Kilisesi'nin geleneksel kabullerine karşı gelişen bu entelektüel meydan okumalar karşısında Pius daha papalığının ilk aylarında 9 Kasım 1846 tarihli *Qui Pleribus* ensiklikalinde insan aklının Hıristiyan inancının akla ve mantığa uygunluğunu kavrayabilecek güçte olduğunu ve zaten Hıristiyan inancının da bunu istediğini belirtmiştir. (McCool 1999: 129)

Uzun ve karmaşık bir tarihi geçmişe sahip olan *Syllabus* ilk defa 1849 yılında Pius'tan sonra Papalık makamına seçilecek olan Kardinal Pecci tarafından ortaya atılmıştır. Bir eyalet konsilinde bir araya gelen piskoposlar tarafından hazırlanan bu liste Kardinal Pecci tarafından Papa Pius'a sunulmuş ve "Kiliseye, otoriteye ve mülkiyete karşı olan bütün hataların sıralanarak kınanması" istenmiştir. 1851 yılında ise Kilise dışından bu yönde bir istek gelmiştir. Emiliano Avogadro della Motta yayımladığı *Essay on socialism and the socialist doctrines and tendencies* adlı çalışmasında modern toplum için büyük ve tehlikeli olan hatalı düşünce ve akımların küresel düzeyde kınanması gerektiğini dile getirmiştir. Şubat 1852'de ise yukarıda değindiğimiz gibi Meryem dogmasının hazırlık aşamasında *Civiltà Cattolica* editörü tarafından, papanın da mutabakatıyla dönemin hatalarını resmen kınayan bir içeriğin bu dogmaya eklenmesini önermiştir. 1855 yılı Aralık ayında ise Pius,

Roma’da bulunan yaklaşık 150 piskoposa verdiği söylevde (Singulari Quadam) Kiliseyi ve toplumu çökertmek için birbirleriyle işbirliği yaptıklarını iddia ettiği ve Kilisenin baş düşmanları olarak tanımladığı düşünceler içerisinde temelde üç önemli kesim ve görüş ile mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunlar, Kilisenin devletin emri altına girmesini isteyen hükümetler, dinin aklın tahakkümü altına girmesi gerektiğini ifade eden yazarlar ve nihayet, ortaya atılan, bütün dinlerin kurtuluşa ulaştıracağı kanaatleridir ki bu noktada Pius, “Kilise dışında kurtuluş yoktur” şeklinde ifadesini bulan geleneksel Kilise öğreti ve yorumunun altını tekrar çizmiştir. Bu minvalde Apostolik Roma Kilisesi’ni Nuh’un gemisi olarak tanımlayan Pius, bu gemiye binmeyenlerin tufanda helak olacaklarını ifade etmiştir. (Chiron 2005: 159-160, 192-193)

Nihai şeklini 12 yıllık bir süreç içerisinde alan *Hatalar Listesinin* embriyosunu, Mayıs 1852 yılında çeşitli piskopos, teolog ve Kilise dışından laiklere papanın emri doğrultusunda Kardinal Fornari tarafından gönderilen ve görüşleri istenen, dönemin 29 hatasının sıralandığı taslak oluşturmuştur. *Syllabus*, Jacob Frohschhammer, Döllinger, Anton Günther ve Dupanloup gibi Kilisenin kendisini modern dünyanın gereklilikleriyle donatması gerektiğini savunan liberal görüş ve düşüncelere sahip entelektüel ve teologların görüş, düşünce ve eserlerini kınayarak gelişimini tamamlamıştır. 1855 yılında *Index Kurulu* (Congregation of the Index) akıl ile iman arasında herhangi bir uyumsuzluk ve çatışma olmadığını ifade eden dört maddelik bir bildiri yayınlamış, 1857 yılında ise modern bilimin taleplerine cevap veremediğinden dolayı teolojide skolastik metod terk edilmelidir görüşünü ileri süren Anton Günther’in eserlerini kınamıştır. Katolik Kilisesi ya da Papalık ilerleyen yıllarda da benzer bildirimler ile bu meydan okumalara karşı durmaya çalışmış, Münih Üniversitesi’nden Jacob Frohschammer’in, felsefenin ve bilimsel felsefe metodunun kilise dogmasından ve kilisenin öğreti otoritesinden bağımsız olması gerektiğini ileri sürmesi üzerine Münih başpiskoposu benzer bir tema içeren bir kınama mektubu göndermiştir. 11 Aralık 1862 tarihli *Gravissimas Inter* adlı genelgesinde Pius “Aklın inanç alanını istila etmesini ve bu alana fitne tohumları ekmesini hoş görmemiz mümkün değildir” ifadelerini kullanmıştır. (McCool 1999: 129 vd; Chiron 2005: 193; Russ 2011: 271 vd)

Nihai şekli sonradan kardinalliğe yükseltilecek olan Luigi Bilio tarafından hazırlanan *Syllabus*, sekiz ayrı taslak ve dönemin zararlı addedilen seksen hatasının sıralandığı 32 ensiklikal, söylev ve Papa IX. Pius’un mektuplarından mürekkep olarak *Quanta Cura* ensiklikaline ilâştirilmiştir. (Chiron 2005: 201)

Pius'un, tam da Darwin'in Kilisenin yerleşik öğretilerine savaş açan *Türlerin Kökeni* (Origin of Species) adlı eserinin İtalyancaya çevrildiği yıl (Hess ve Allen 2008: 74) olan 1864 yılında *Collectio Errorum Modernorum* (Hatalar Listesi) adında bir genelge yayınlaması bu sertlik politikasının zirve noktasını teşkil etmiştir. Büyük ölçüde Kilisede güçlü bir nüfuza sahip olan Cizvitlerin geleneksel korumacı bakış açısını yansıtan (Kertzer 1994: 16) ve modern topluma ve modern dünyaya karşı açılan bir savaş ve Kilisenin modern dünyadan kesin bir şekilde boşanması, hatta bazı gazeteciler tarafından her türlü bilim, endüstriyel gelişmeler, demiryolları, elektrik, telgraf ve fotoğraf teknolojisinin mahkûm edilmesi olarak görülen bu belge hem seküler güçlere hem de kilise içerisindeki liberallere yönelik ifadeler içermekte ve XIX. yüzyıl "kültür savaşları"nın geldiği zirve noktayı işaret etmekteydi. (Butler 1962: 54-55; Pollard 2008: 25) On başlık altında dönemin seksen önemli hatasını içeren *Syllabus* ile ifade özgürlüğü, dini tolerans, din-devlet ayrılığı gibi fikirler yanında Papa'nın ilerleme, liberalizm ve modern medeniyetle uzlaşabileceği ya da uzlaşmak zorunda olduğu fikirleri bir hata olarak nitelendirilmiştir. *Syllabus*'la hemen hemen bütün liberal ve modern fikirler; panteizm, natüralizm, rasyonalizm, Kilise ve sivil topluma yönelik düşünceler, Hıristiyan evliliği, papanın dünyevi gücü, halkın egemenliği, basın özgürlüğü, inanç ve ibadet hürriyeti, skolastisizmden sapma gösteren her tür felsefi düşünce mahkûm edilmiştir. (Fremantle 1959: 143-152)

Lamennais'in görüşlerinin kınandığı bir önceki papa olan XVI. Gregory'nin *Mirari vos* adlı *bullasıyla* aynı amaca matuf olan (Hales 1954: 255) *Hatalar Listesi*, Pius'un liberalizmi en sistematik biçimde kınadığı belgedir ve Pius'un önceden karşı çıktığı seksen sorunun bir listesini içerir. Olumsuz bir üslupla "Asla doğru değildir ki..." şeklinde başlayan *Syllabus* aslında Vatikan'ın yüzyıllardır tesis etmeye ve korumaya çalıştığı hem dini hem de dünyevi en yüksek otorite olduğu iddialarının yinelenildiği ve Katolik inancının en geçerli inanç olduğu ve kilisenin dünyevi idareden, yani devletten daha üstün olduğu ve her türlü maddi manevi tasarrufa sahip olduğu tezlerini ortaya koyan bir dökümandır.

IX. Pius'un, *Syllabus* ile bazı hatalı doktrinleri, dönemin eğilim ve fikirlerini hedef alarak liberal güçlerin yükselişi karşısında güçlü ve sözü dinlenilir bir Papalık teşkil ederek Hıristiyan halkı yanlış ve batıl doktrinlerden korumak olmakla birlikte Fransa'daki etkili din adamlarından Orléans piskoposu Dupanloup'u da hedef aldığı ifade edilmiştir. *Syllabus*'un ilan edildiği dönem, Kilisenin, Papalık Devletleri'nin son parçalarına sahip olduğu ve genel olarak Kilisenin

dünyevi otoritesinin saldırı altında olduğu bir zaman dilimiydi. Bu dönemde *Syllabus*, genel olarak, Kilisenin ve Papalığın, piskoposların seçimi, inananların dini hayatının tanzim edilmesi ve öğretilerin yayılması yoluyla otonomluğunu koruma amacı taşımaktaydı. (Brezzi 1958: 162; Çoban 2009: 134)

Syllabus, sadece Kilise karşıtlarıyla agnostik ve ateistleri değil, aynı zamanda Kilise içindeki liberalleri de hedef almaktaydı. Ancak gelinen zaman diliminde yeni bir kuşak vardı ve Amerika, İngiltere ve Belçika gibi ülkelerde inanç ve ibadet özgürlüğü politik sisteme entegre olmuştu. *Syllabus* büyük protestolara sebebiyet vermiş ve Katolikler bile *Syllabusu* aşırı tepkisel ve çağdışı bulmuştur. Hatta İtalyanlar tarafından Roma'nın işgalini önlemek için ordusunu teyakkuzda tutan Fransız hükümeti bile *Syllabusu* Fransa'da kınamıştır. (McClory 1997: 70-71; O'Malley 2010: 245; Chiron 2005: 205) Dupanloup tarafından "Kilisenin adapte olmak zorunda olduğu bir dünya değil, herkesin Katolik olduğu ideal bir dünya tasavvuru" (Gilley ve Stanley 2006: 18) şeklinde tanımlanan *Syllabus*, Fransa'da L'Univers gazetesinin editörü Louis Veuillot tarafından ise savunulmuştur. (Chiron 2005: 207)

7. Yanılmaz Bir Papa

8 Aralık 1869 tarihinde toplanan I. Vatikan Konsili, makamda kaldığı süre zarfında Papa IX. Pius tarafından özel bir önem atfedilerek seçilen "8 Aralık" tarihli eklesiastik uygulamalarından en önemlisidir diyebiliriz.² 8 Aralık 1854 tarihinde Meryem'in asli günahın her türlü lekesinden korunmuş olarak doğduğu dogmasını (Immaculate Conception) ilan eden Pius, 8 Aralık 1864 yılında dönemin seksen zararlı/hatalı addedilen fikir ve düşüncelerini kınayan *Syllabus*'u yayımlamış ve yine bir 8 Aralık tarihinde geçmiş iki uygulamayla direk veya dolaylı yoldan ilişkili olan papanın inanç ve ahlak konularında yanılmazlığını dogmatik bir şekilde kabul eden I. Vatikan Konsili'ni toplamıştır.

Papa Pius'a, ökümenik bir konsil toplaması fikrinin ilk olarak Kardinal Lambruschini tarafından 1849 yılında, Pius'un Gaeta'da sürgünde olduğu dönemde önerildiği ifade edilir. Lambruschini'nin Pius'a bir mektup yazarak "Zatîâlinizin, (uzak olmayan) bir vakitte Hıristiyan toplumun inancına fesat karıştıran mevcut sapkınlıkları (errors) kınamak, günümüzde epey zaafa uğratılan eklesiastik düzeni tamir etmek ve yeniden teyit etmek için bir konsil toplamanız gerekmektedir. Kötülükler

² Hıristiyan teolojisinde 8 Aralık tarihi, Meryem'in doğumunda dokuz ay önce ana rahmine düştüğü tarih olarak kabul edilir.

çok yönlü ve bu yüzden de çok yönlü çarelere ihtiyaç vardır” şeklinde bir konsil toplanmasının zaruretini ortaya koymuştur. 1863 yılında da Kardinal Wiseman aynı şekilde bir konsil toplanmasını önerdiğinde Pius ona kendisinin de böyle bir düşüncesinin olduğunu ancak ilerleyen yaşının bunu gerçekleştirmesine izin vermeyeceğinden korktuğunu ifade etmiştir. (Chiron 2005: 231,232)

Ertesi yıl, bu sefer Pius, *Quanta Cura* ve *Syllabus*'un ilanından iki gün önce 6 Aralık 1864 tarihinde Dini Tören Kurulundan (Congregation of Rites) on beş kardinale gizli kalması koşuluyla bu niyetini açmış, on üç tanesi bunu uygun bulurken, biri karşı çıkmış, diğeri de herhangi bir görüş belirtmeyip bu tasarrufunu papaya bırakmıştır. (Butler 1962: 63,64; McClory 1997: 65)

Mart 1865 tarihinde ise toplanması planlanan konsille ilgili sorunların araştırılması amacıyla kardinallerden oluşan bir komisyon kurulmuştur. Konsilin ele alacağı konularla ilgili bir hazırlık komisyonu mahiyetinde olan bu kurul, Papa Pius'a çok yakın olan Kardinal Patrizi başkanlığında beş kardinalden oluşmuştur. 9 Mart tarihinde ilk toplantısını yapan bu komisyon, bir konsil toplantısına duyulan ihtiyaç, önündeki engeller, öncesinde yapılması gerekenler ve gerçekleşmesi durumunda ele alınacak konulardan oluşan bir liste hazırlayarak katılımcılara sunulmuştur. Katılımcıların hepsi bir konsilin tertibinin uygun ve faydalı olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Daha sonra farklı ülke ve coğrafyalardaki piskoposlara resmi duyuru yapılarak konsilde ele alınması gereken doktrin ve disiplin konularının neler olması gerektiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda görüşleri sorulan 36 Avrupalı piskoposun çoğunluğu da konservatif bir tutumla bir konsilin gerekliliğinden ve Kilisenin temel hakikatlerinin ortaya konularak toplumdaki sapkın düşüncelerin belirlenmesinin gerekliliğini ifade etmişlerdir. Ancak bu piskoposlardan Dupanloup muhalif bir tutum takınmış, konsil toplantısından yana görüş belirtmemiştir ki onun bu tutumu konsil çalışmaları esnasında da kendisini gösterecektir.

Daha sonra Kardinal Pecci gelen cevaplar doğrultusunda özellikle kınanması gereken akımları, natüralizm, rasyonalizm, özgür düşünce, dini tarafsızlık (indifferentism), manyetizm (magnetism) ve ruhçuluk konusunda batıl inançlar olarak sıralamıştır. Altı piskopos ise yanılmazlığın dogmatik bir şekilde tanımlanmasından yana görüş belirtirken bazıları da *Syllabus*un yeniden resmi bir şekilde teyit edilmesini istemiştir. Genellikle zikredilen Kilise disiplinine dair meseleler yanında aile hayatının terk edilmesi, profan evlilikler, pazar gününe ve diğer kutsal günlere hürmetsizlik de ele alınması gereken konular arasında sayılmıştır. Birkaç piskopos da özellikle Kilise ve devlet

arasındaki ilişkinin mahiyetinin tanımlanmasını ve dini gücün dünyevi güce tabi olması gerektiği şeklindeki düşüncelerin kınanmasını istemişlerdir.

1867 yılı Eylül ayında Doktrin Komisyonu, Misyon ve Doğu Kiliseleri komisyonu, Kilise Disiplini Komisyonu gibi muhtelif hazırlık komisyonları oluşturularak çalışmalarına başlamıştır. Bu komisyonlar içerisinde en önemli olanı Doktrin Komisyonu olup bu komisyon üzerinde Cizvitler önemli hâkimiyet alanı elde etmişlerdir. Özellikle Perrone, Franzelin ve Schrader gibi Cizvitler doktrinel kararların taslağını oluşturmada çok önemli rol oynamışlardır. (Chiron 2005: 232 vd; McClory 1997: 111-112)

29 Haziran 1868 tarihinde Papa Pius, *Aeterni Patris* adlı bir *bull*a ile 8 Aralık 1869 tarihinde ökümenik bir konsil toplayacağını resmen açıklamış. Yayınlanan *bull*ada Kilisenin ve toplumun karşı karşıya kaldığı fenalıklardan dem vurularak toplumun fesadına yol açan neşriyatın bolladığı ve sapık mezheplerin arttığı ifade edilerek bir konsil toplanmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. İçinde bulunan netameli zaman diliminde konsilin amacı ise, özetle Tanrının şan ve şerefi, inancın saafiyeti, ibadetlerin nefaseti, insanoğlunun kurtuluşu, ahlakın düzeltilmesi, gençliğin dini eğitimi, insanlar arasında barışı tesis ve evrensel uyum adına toplumdaki ve Kiliseden bütün bu yayılan kötülüklerin def edilmesi olarak ifade edilmiştir. (McClory 1997: 71-72; Manning 1877: 62; Chiron 2005: 236)

Kasım ayından itibaren Roma'ya gelmeye başlayan konsil piskoposlarının iâşe ve ibateleriyle Papalık ilgilenmiş, Aziz Petrus Bazilikasının sağ tarafı ağaçtan bölmelerle ayrılarak sıkış tepiş de olsa piskoposlara tahsis edilmiştir. Ancak, konsilin genel harcamalarına piskoposların giderleri de eklenince Papalık bütçesi dar boğaza girmiştir. Öyle ki konsil harcamaları günlük 5000 Frankı bulunca Papa IX. Pius: “Konsilden, papanın yanılır ya da yanılmaz çıkıp çıkmayacağını bilemem, ama (bildiğim) kesinlikle o batacak” şeklinde resmetmiştir. Bunun üzerine bazı Avrupa gazeteleri, özellikle *L'Univers* konsil masraflarını karşılayabilmesi için papaya bir yardım kampanyası başlatmışlar ve *L'Univers* bağışçıların listesini 184 baskı boyunca yayımlamıştır. Bağışçıların maddi desteklerine, yanılmazlık dogması lehine ifadeleri ve Pius'a derin saygı ve hürmetleri de eklenmiştir. Yaklaşık 700 üst düzey din adamının katılımı ile 8 Aralık 1869 tarihinde çalışmalarına başlayan I. Vatikan Konsili, katılımcılar ve bölgesel dağılımları bakımından konsiller tarihindeki en kalabalık ve kapsayıcı konsil olma özelliğine sahiptir. (Chiron 2005: 247-248)

Papayı merkeze alan *ultramontanist* piskoposlarla papa mutlakiyetçiliğine ve özellikle yanılmazlık doktrinine karşı piskoposlar arasında karşılıklı beyan, bildiri ve kulis düzeyinde gerçekleşen mücadelede de kazanan taraf papacı piskoposlar olmuştur. Başlangıç ifadelerinden dolayı *Pastor Aeternus* olarak da bilinen konsil yasası *Dei Filius*, 18 Temmuz 1870 yılında 535 piskoposun 533'ünün oyunu alarak kabul edilmiş ve papanın inanç ve ahlak konularında resmen bir tanımlamada bulunduğu zaman yanılmaz olduğu Katolik bir dogma olarak edilmiştir. (Tanner 1990:86)

8. Vatikan Tutsağı

Papa IX. Pius, kabul edilen yasayla –en azından adı konularak- Papalık tarihinde hiçbir papanın elde edemediği en üst düzey dini/siyasi otorite konumuna yükselmiştir. Ancak Avrupa’da ulus devlet sınırlarının henüz tam oturmadığı ve birbiriyle mücadele halindeki devletlerin varlığı dengeleri yeniden değiştirmiş ve papa dünyevi alanda, dini alanda elde ettiği konumun tam tersi durumla karşılaşmıştır. Konsilin çalışmalarına ara vermesinin hemen akabinde, 19 Temmuz 1870 tarihinde İmparator Napoleon idaresindeki Fransa, Prusya’ya karşı savaş ilan etmiş, böylece Papalık ve Papalık Devletleri’ni koruyan Fransız kuvvetleri Papalık topraklarından çekilmiştir. Fransa’nın himayesinden mahrum kalan Papalık, uzun zamandan beri *Risorgimento* (diriliş) denilen; bütün İtalya’yı tek bir bayrak altında birleştirerek bağımsız birleşik bir İtalya kurmak isteyen kral Emmanuel’in tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Daha önceden Roma dışında İtalya’nın büyük bölümünü kontrol altına alan Emmanuel 20 Eylül 1870 yılında harekete geçerek Roma’yı ele geçirmiş ve başkent ilan etmiştir. (Pollard 2008: 36) Emmanuel, papanın kişisel güvenliğini garanti edip, diplomatik bir heyet ve İsviçreli muhafızlarla Vatikan üzerindeki kontrolünü korumasına ve *Curia*’nın düzenli faaliyetlerini sürdürmesine izin verse de Hippolytus’un apokaliptik kehaneti; *deccalın ortaya çıkacağı ahir zamanın başlangıcı* (Manning 1877: 74) olarak nitelendirilen bir dönem başlamış ve 756 yılında Frank Kralı Pepin’in Papa II. Stephen’e Orta İtalya’nın geniş bir bölümünün hakimiyetini bahşetmesiyle (Donation of Pepin) kurulan papalığın bin yıllık bir dünyevi (Papal States) egemenliği sona ermiştir. Bu oldu-bitti karşısında Papa Pius’un “bıyıklı gaspçi” (Emmanuel) ile işbirlikçilerini aforoz etmekten başka elinden gelen bir şey yoktu. İtalyan egemenliğini reddeden Pius, apostolik saraya kapanarak kendisini “Vatikan tutsağı” olarak tanımlamıştır. (Pollard 2008: 36) Pius’dan sonraki papalar da aynı konumda görevlerini devam ettirmişler, nihayet 1929 yılı Şubat ayında Papa XI. Pius ile İtalya arasında imzalanan Lateran Anlaşması ile İtalya, Papalığın Vatikan üzerindeki hakimiyetini kabul etmiş ve egemen,

bağımsız ve tarafsız Vatikan Şehir Devleti (Vatican City State)'nin kurulması sağlanmış ve Kilise ile İtalyan devleti arasında yeni bir dönemin başlatılması, İtalyan toplumu üzerinde dinin (Kastolisizm) yeniden tesis edilmesinde karar kılınmıştır. (Pollard 2008: 36) 86,87, 125) Böylece papa uluslararası arenada var olma, geniş diplomatik temsil ağına sahip olma ve uluslararası organizasyonlara hükümet dışı bir kuruluş olarak katılma imkânına sahip olmuştur. (Mayer 2000:79)

Aydınlanma, Fransız İhtilali ve modernizmin getirdiği dini, siyasi ve toplumsal karmaşanın hüküm sürdüğü bir dönemde Papalık makamına gelen ve Papalık tarihinde en uzun süre iş başında kalan papa olma unvanına sahip IX. Pius, 7 Şubat 1878 tarihinde hayata gözlerini yummuştur. Papa IX. Pius, Makamda bulunduğu süre zarfında, kalabalıkların sempati duyduğu ve teveccüh gösterdiği bir figür olmanın yanı sıra, nefret edilen, hatta Roma'dan kaçmak zorunda bırakılan antipatik bir kişilik olarak da temayüz etmiştir. Sağlığında karşı karşıya kaldığı birbirine taban tabana zıt bu durum ne gariptir ki ölümünden sonra da devam etmiştir. Pius'un naaşı 10 Şubat tarihine kadar üç gün boyunca Aziz Petrus Bazilikasında bekletilmiş, bu sürede kalabalık gruplar tarafından ziyaret edilerek tazimde bulunulmuştur. Daha sonra önce (geçici olarak) Aziz Petrus Kilisesinin haziresine gömülen Pius'un naaşı 13 Temmuz 1881 tarihinde ise oradan alınarak Aziz Lawrence Bazilikasına (San Lorenzo Fuore le Mure) nakledilmiştir. Bu nakil sırasında kalabalıkların protestosu, özellikle Sant'Angelo köprüsünden geçerken "çok yaşa İtalya", "çok yaşa Garibaldi" tezahüratlarıyla "bir leş gibi nehre", "bir domuz gibi Tiber'e" şeklinde protesto gösterilerinde bulunulmuş ve tabutuna Tiber nehrinden alınan çamurlar fırlatılmıştır. (Kertzer 1994:1; Hales 1954: 17, 330-331; Chiron 2005: 300-301)

Papa IX. Pius 1985 yılında Papa II. John Paul tarafından azizlik mertebesine yükseltilmiştir. Tabi bu durum Edgardo Mortara olayından dolayı Yahudilerin tepkisini çektiği gibi Papa XXIII. John'un kuşatıcı eklesiastik yönetimi ile II. Vatikan Konsili'ne karşıtlığın açık göstergesi olarak ideolojik ve politik bir karar olarak görülmüştür. Diğer yandan Pius'un zayıf teolojik eğitimi, anti-semitik, anti-ökümenik ve genel olarak anti-demokratik tutum ve davranışlarıyla epilepsi hastalığının kalıcı etkileri ve Kardinal Guidi'nin onun gayrimesru çocuğu olduğu iddialarının onun aziz ilan edilmesi önünde bir engel teşkil ettiğini ifade etmiştir. (Hasler 1981: 285 vd)

9. Sonuç

Batı Roma İmparatorluğunun enkazı üzerinde yükselen Papalık, Frank Kralı Pepin'in 756 yılında Orta İtalya'nın büyük bir bölümünü Papa II.

Stephen'a bağışlamasıyla dünyevi bir faaliyet sahası da kazanmıştır. 800 yılının noelinde ise Charlemagne gibi güçlü hanedan yöneticilerini kutsayarak onlara taç takan papalar, artık muktedir idarecilerin hesaba katmak zorunda kaldığı mutlak bir güç haline gelmişlerdir. Ancak papakral rekabetinde her iki taraf birbirinin açığını kollayarak karşısındakini alt etme ve iktidarını koruyup genişletmeye çalışmıştır. Bu sebeple dindünyevi güç merkezleri arasındaki mücadeleler dönemsel değişiklikler arz etmiştir. VII. Gregory (1073-85) ile Kutsal Roma İmparatoru IV. Henry arasındaki atama tartışması sonrası kralın papadan af dilemesi gibi Papalığın güç ve otoritesini gösteren örneklerin yanında, Papa VIII. Boniface (1294-1303) ile Fransa Kralı IV. Philip arasındaki yetki tartışması sonrası Papalık makamının Roma'dan Avignon'a taşınması ve sonrasında yaşanan çift, hatta üç başlı papalık dönemleri gibi otoritesinde keskin düşüşlerin yaşandığı gelişmeler de vuku bulmuştur. Yaşanan bu inişli çıkışlı seyre rağmen Papalık tarihsel yolculuğuna devam etmiş ve Avrupa'nın dini, siyasi, kültürel ve toplumsal hayatına damga vurmuştur. Ancak, XVI. yüzyıldaki protestan reformuyla başlayan Papalık otoritesine karşı meydan okuma, XVII ve XVIII. yüzyıl aydınlanma düşüncesi, 1789 Fransız İhtilali ve akabinde gerçekleşen modernizmle birlikte artarak devam etmiştir. Modern dönemlerde Kilisenin faaliyetleri, kendi içindeki teolojik ve Kilise disiplinine dair problemlerle birlikte siyasi, dini ve kültürel alanlarda otoritesine karşı artan bu sorunlarla baş etmeye yönelik olmuştur.

Modern dönem papaları içerisinde IX. Pius, Kilisenin karşı karşıya kaldığı bu yeni nesil sorunları bertaraf etmek için en çok mücadele eden bir savaşı olarak öne çıkmıştır. Pius'un papalık yaptığı dönem aydınlanma ve özellikle Fransız İhtilali'nden kaynaklanan rasyonalizm, laisizm, liberalizm, natüralizm, panteizm, milliyetçilik gibi fikirlerle, sosyalizm ve komünizm gibi siyasi akımların ortaya çıktığı ve kitleleri etkilediği bir zaman dilimiyle tarihlenmektedir. Aynı zamanda bu dönem 1848 devrimleriyle Avrupa'nın siyasi bir çalkantı içerisinde olduğu ve ulus devletlerin birbirleriyle mücadeleye giriştiği, sınırlarının her daim değiştiği kaygan bir zemini içinde barındırmaktaydı.

Liberal bir papa görüntüsü sergileyerek Papalık ve Papalık Devletleri'nin yapısında değişiklik isteyenleri umutlandıran Pius, çok geçmeden toplumda dillendirilen yeni fikirlere kapıyı kapatarak Kilisenin geleneksel muhafazakâr çizgisini benimsemiştir. 1864 tarihinde yayımladığı ve dönemin belli başlı fikirlerinin kınandığı *Hatalar Listesi* bu dönüşümün zirvesini teşkil etmiştir. Ortaçağların sözü dinlenilir Papalık özlemini yansıtan ve modern topluma ve modern dünyaya karşı açılan bir savaş olarak nitelendirilen bu ensiklikalde papa, ifade özgürlüğü, dini tolerans,

din-devlet ayrılığı gibi fikirler yanında liberalizm ve rasyonalizm gibi modern akımları ve papanın dünyevi gücü, halkın egemenliği, basın özgürlüğü, inanç ve ibadet hürriyeti gibi düşünceleri mahkûm etmiştir.

Papa seçilmesini müteakip Pius, hayatında önemli bir kült olarak yer eden Meryem'in asli günahın her türlüünden muaf/masum olduğu şeklindeki inancı içeren (tartışmalı) teolojik *immaculate conception* dogmasıyla, Kilise tarihindeki en tartışmalı teolojik ve eklesiyastik uygulama olan papanın inanç ve ahlak konularında bir tanımlamada bulunduğu zaman yanılmaz olduğu şeklindeki tanımlamayı haiz *dei filius* yasasını ilan ederek Kilise tarihinde unutulmazlar arasında yerini almıştır.

Edgardo Mortara adlı küçük bir Yahudi çocuğun ailesinden zorla koparılıp alıkonulması ve bir Hıristiyan olarak yetiştirilmesi de Papa IX. Pius'u -özellikle Yahudiler arasında- "Hitler'in Papası" olarak nitelendirilen adaşı XII. Pius kadar gündem yapmıştır.

Papa IX. Pius'un uzun ve çalkantılı papalık dönemi, yaşanan siyasi gelişmeler, papanın sürgün hayatı ve kendi tanımlamasıyla esaretiyle de Kilise tarihinde farklı bir zaman dilimine işaret etmektedir. Başlangıçta teveccüh gösterilen ve yüksek bir popüleriteye sahip olan Pius, halkın beklentilerine cevap veremeyince hain ilan edilmiş ve Roma'da halk ayaklanmaları baş göstermiştir. Dini-dünyevi otoritesini devam ettirmek isteyen ve hayatından endişe eden Pius çareyi Roma'yı terk etmekte bulmuştur. Bir yılı aşkın bir süre Roma dışında sürgün hayatı yaşayan Pius, Fransız kuvvetlerinin himayesinde Roma'ya dönebilmiştir. Papalık ve Papalık Devletleri, 1870 yılında ise bu sefer İtalya'yı tek bayrak altında birleştirmek isteyen İtalyan nasyonalizminin hedefi haline gelmiştir. Bu tarihte Kral Emmanuel Papalık Devletleri'ne son vererek Roma'yı işgal etmiş ve Papalığın bin yılı aşkın dünyevi egemenliğini bitirmiştir. Bu gelişmeye Papa Pius, Vatikan'a kapanıp kendisini tutsak ilan ederek mukabelede bulunmuş ve selefleri de bu konumu devam ettirmişlerdir. 1929 Lateran Antlaşmasına kadar sürdürülen bu durum, yapılan antlaşmayla sona ermiş ve günümüz Vatikan Şehir Devleti'nin temelleri atılmıştır.

Kaynaklar

- Aubert, Roger (2005) "Pius IX", *The Encyclopedia of Religion*, Ed. Lindsay Jones, USA: Thomson Gale. 2179-2181.
- Brezzi, Paolo (1958) *The Papacy: Its Origins and Historical Evolution*, Translated by Henry J. Yannone, Maryland: The Newman Press.

- Chadwick, Owen (2002) *A History of the Popes 1830-1914*, New York: Oxford University Press,
- Chiron, Yves (2005) *Pope Pius IX: The Man and the Myth*, Translated by Graham Harrison, Missouri: Angelus Press.
- Çoban, Bekir Zakir (2009) *Geçmişten Günümüze Papalık*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Fremantle, Anne (1959) *The Papal Encyclicals: In Their Historical Context*, New York: New American Library.
- Gilley, Sheridan & Stanley, Brian, (ed.) (2006) *The Cambridge History of Christianity*, vol. 8, UK: Cambridge University Press.
- Hales, E. E. Y. (1954) *Pio Nono: A Study in European Politics and Religion in the Nineteenth Century*, New York: P. J. Kenedy & Sons.
- Hasler, August Bernhard (1981) *How The Pope Became Infallible: Pius IX and the Politics of Persuasion*, Translated by Peter Heinegg, New York: Doubleday & Company, Inc.
- Hess, Peter M. J. ve Allen, Paul L. (2008) *Catholicism and Science*, USA: Greenwood Press.
- Kertzer, David I. (2004) *Prisoner of the Vatican: The Popes' Secret Plot to Capture Rome from to New Italian State*, Boston & New York: Houghton Mifflin Company.
- Kertzer, David I. (1997) *The Kidnapping of Edgardo Mortara*, New York: Vintage Books.
- Manning, Edward Henry (1877) *The True Story of the Vatican Council*, London: Henry S. King & Co.
- Mayer, Jean François (2000) "II. Vatikan Konsili'nden Sonra Hıristiyan Dünyasındaki Yeni Temayüller ve Gelişmeler" *Divan İlmî Araştırmalar* 9: 75-112
- McClory, Robert, (1997) *Power and the Papacy: The People and Politics Behind the Doktrine of Infallibility*, Missouri: Triumph.
- McCool, Gerald A. (1999) *Nineteenth-Century Scholasticism: The Search for a Unitary Method*, USA: Fordham University Press.
- Mortara, Elèna (2015) *Writing for Justice: Victor Séjour, The Kidnapping of Edgardo Mortara, and the Age of Transatlantic Emancipations*, New Hampshire: Dartmouth College Press.

- O'Brien, Thomas W. (2004) *John Courtney Murray in a Cold War Context*, Maryland: University Press of America.
- Ott, Ludwig (1952) *Fundamentals of Catholic Dogma*, (Edited in English by James Canon Bastible) Translated from the German by Patrick Lynch, Cork: Roman Catholic Books.
- O'Malley, John W. (2010) *A History of the Popes: From Peter to the Present*, United Kingdom: A Sheed & Ward Book.
- Pollard, John (2008) *Catholicism in Modern Italy: Religion, Society, and Politics since 1861*, New York: Routledge.
- Russ, Jacqueline (2011) *Avrupa Düşüncesinin Serüveni*, Çev. Ö. Doğan, Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Tanner, Norman P. (1990) *Decrees of the Ecumenical Councils*, London and Washington: Sheed & Ward.
- Tawil, Emmanuel (2010) "Civil Religion In France: The Gallican Hypothesis, *The George Washington International Law Review* 41, (4): 827-838.